

Понятійно-категоріальний апарат у висвітленні екологічної проблематики в сфері морського природокористування

Світлана Брошкова,

канд. економ. наук, доцент факультету журналістики, реклами та
видавничої справи кафедри журналістики, реклами та медіакомунікації
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
e-mail: broshkova@sana.od.ua

Ця стаття присвячена проблемам діяльності людини, її інтересів, що пов'язані з реалізацією економічних, рекреаційних, культурних та інших змін у природному середовищі.

Посилення чутливості ЗМІ, дотримання етичних журналістських стандартів та коректна термінологічна база у висвітленні екологічної проблематики є важливим для підвищення обізнаності населення в галузі збереження біорізноманіття, морського природокористування й навколишнього природного середовища в цілому.

Одним із ключових завдань є формування понятійно-категоріального апарату для використання журналістами у висвітленні екологічної проблематики. Сформовано комплексні поняття, потреба в яких є актуальною в лексиконі журналіста, який висвітлює складні взаємини людини й природи, що породжують боротьбу за існування.

Ключові слова: берегова зона, природокористування, берегоукріплення, морська берегова зона, зонінг, «суша–море».

Актуальність дослідження. Постановка проблеми та її зв'язок з науковими і практичними завданнями. Європейський напрям України є найважливішим у розвитку країни, для якого є характерним концентрація зусиль на реформуванні управління природокористуванням, екологізації секторів національної економіки,

збереженні навколишнього природного середовища. Конституцією України («стаття 50») прописано: «Кожен має право на безпечне для життя й здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди» [5].

Таким чином, висвітлення екологічної проблематики засобами масової інформації гарантує кожному право вільного доступу до інформації про стан довкілля, а спеціалізована журналістика є важливою для підвищення обізнаності у сфері збереження біорізноманіття, морського природокористування, а також дотримання етичних журналістських стандартів і правильної, коректної термінологічної бази у висвітленні цих питань.

У зв'язку з екологічно-кризовою ситуацією в Чорноморському басейні серед найважливіших напрямів політики України, як і інших причорноморських країн, у галузі охорони навколишнього природного середовища Чорного моря є сталий розвиток продуктивних сил і раціональне природокористування в береговій зоні моря.

Це особливо актуально для Одеського регіону, як основного об'єкта управління природокористуванням у його «морській береговій зоні».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань щодо обґрунтування методології економічного механізму збереження навколишнього природного середовища, біорізноманіття, управління морським природокористуванням та його інструментарію, розробки науково-методичних рекомендацій з берегоукріплення, розвитку рекреаційних зон займалися українські науковці: Т. П. Галушкіна, О. М. Громова, С. Г. Дем'яненко, В. М. Степанов, Є. Е. Шурда та ін.

При цьому «морська берегова зона» розглядається, перш за все, як об'єкт природокористування, як простір, що включає узбережжя й прилеглі акваторії, де процеси, що залежать від взаємодії суші й моря виявляються з найбільшою інтенсивністю.

У нашому випадку берегова зона охоплює: 1) прибережні води, що включають бухти, затоки, лимани, лагуни, гирлові області річок, водно-болотні ділянки узбережжя, солоні озера та інші водойми; смугу моря, що піддається безпосередньому антропогенному й техногенному впливу від берегових і морських джерел; 2) ділянки суші, що входять до складу приморських адміністративно-територіальних одиниць базового рівня (приморські області, райони, міста, села та інші населені пункти, що мають частину кордону, пов'язану з береговою лінією моря).

Мета дослідження. Наше дослідження ставить за мету витлумачення основної термінології у сфері морського природокористування, що широко використовується журналістами усіх ЗМІ, що зосереджують свою увагу на екологічній проблематиці, аби це використання було в доречним та фахово обґрунтованим.

Виклад основного матеріалу дослідження. Транскордонна проблема, а саме: проблема охорони навколишнього середовища Чорного моря та сталого розвитку приморських регіонів, стан берегів, виникла в результаті неконтрольованого розширення територій, розвитку міст, промисловості. Необхідно відзначити, що на сьогодні набув великої популярності новий термін – зонінг [1]. Так, Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності» відводиться нова містобудівна документація – план зонування території (зонінг) [11]. Ця містобудівна документація визначає умови й обмеження території для містобудівних потреб у межах визначених зон. У свою чергу, зонінгом передбачено: виділення зон обмеженої містобудівної діяльності; облік місцевих умов під час визначення функціональних зон; встановлення для кожної зони умов та обмежень з визначенням видів використання земельних ділянок та об'єктів нерухомості; погодження меж, зон із межами природних комплексів, санітарно-захисних смуг, санітарних, охоронних та інших зон обмеженого використання червоними лініями [11]. Зонінг не означає зонування, це другий етап у роботі над генпланом. По суті,

це нерозривна частина, в містобудівній документації, що деталізує конкретні території, зазначені в генплані, без якого він не може бути основою для містобудівної роботи [11]. Зонінг – відкритий документ, де інвестор може ознайомитися з вихідними даними на конкретну земельну ділянку перед розробкою проектної документації. Отримання технічних умов та обмежень відбувається згідно з порядком і параметрами, зазначеними в зонінгу.

На Чорноморському узбережжі України до 75% берегів знаходяться під інтенсивною екзогенною дією.

У попередні часи передбачалися й проводилися роботи з берегозахисту та берегоукріплення на ділянках забудови міст і портів. Створена в 60-80 роках минулого століття система берегоукріплення в м. Одеса виявилася найдорожчою в світі й екологічно небезпечною, так як суттєво погіршила водообмін у прибережній зоні. На багатьох ділянках берегової зони Одеси берегозахистом деформовано раніше мальовничі природні берегові ландшафти. Проведені берегоукріплювальні роботи на найбільш небезпечних ділянках узбережжя Чорного моря вирішили проблему захисту узбережжя лише частково.

Наразі є численні факти активізації абразійно-зсувних і обвальних процесів на освоєних берегах Причорномор'я, де скорочуються або знищуються пляжі, руйнується корінний берег, у зв'язку з чим суспільство зазнає певних соціальних та матеріальних збитків [2, 3, 8, 9] Швидкість відступання абразійних і акумулятивних форм рельєфу, які знаходяться в широких діапазонах від 0,1 до 4,5 м/рік у середньому за багаторічний період на різних ділянках.

Загальні втрати приморських територій перевищують 15 га/рік у середньому за багаторічний період. З одного боку, причинами є природні фактори (скоріше, природно-антропогенні), обумовлені зниженням продуктивності морських організмів, що створюють теригенні

матеріали [12]. З іншого – антропогенні: зарегулювання твердого стоку річок, слабо контрольований видобуток морських будівельних матеріалів, безконтрольна забудова узбережжя капітальними спорудами, що веде до збільшення навантаження на берегові системи (наприклад, с. Крижанівка, м. Чорноморськ Одеської області). Така ситуація загострена у зв'язку з фактичною ліквідацією багатьох науково-дослідних підрозділів, що розробляють проекти берегозахисту й здійснюють технічний нагляд за будівництвом і експлуатацією споруд.

Однак сучасний стан національної системи управління берегозахисту робить практично неможливим екологічно й економічно ефективними рішення проблеми берегоукріплення навіть при реально достатньому фінансуванні. Нині надзвичайно актуальним є не тільки формування відповідної інституційної інфраструктури, а й формулювання національної стратегії захисту берегів.

Значення берегової зони як частини системи «суша–море» в низці держав і народів завжди було надзвичайно велике. Історично склалося так, що берегова зона морів виступає важливим фактором тяжіння економіки, соціально-економічних, політичних і військових (оборонних) структур.

Морська берегова зона України має значний екологічний, природно-ресурсний та рекреаційно-оздоровчий потенціал, є національним багатством, важливою базою для підтримки сталого розвитку держави.

Зростання приморських поселень і розвиток морегосподарських видів діяльності, таких як морський транспорт, портове господарство, переробка експортно-імпоротної сировини й морських ресурсів, морський промисел, видобуток морських мінеральних ресурсів, скидання забруднюючих речовин та захоронення відходів у море, рекреація і туризм, призводять до постійних і негативних змін у прибережних екосистемах, створюють конкуренцію й конфлікти між економічними і природоохоронними потребами [12].

На жаль, характерною є тенденція зростаючих антропогенно-техногенних навантажень на приморські зони. У багатьох країнах у зв'язку з цим берегова зона є об'єктом державного планування й управління.

Як було вище зазначено, спеціалізована екологічна журналістика є важливою для підвищення обізнаності у сфері збереження навколишнього природного середовища й потребує коректної термінологічної бази у висвітленні цих питань. Запропоновані терміни мають відомі та чіткі визначення, але і формують сучасну екологічну термінологію для ЗМІ.

Терміни та визначення:

Абразія – процес руйнування гірських порід хвилями, прибоєм і течією вздовж берега в береговій зоні моря. У результаті виносу абразійного матеріалу утворюються високі й круті абразійні береги, абразійний ефект на яких у межах України обумовлений, в основному, контуром берегової лінії, літологією порід, руйнівною силою хвиль, нахилом підводного схилу; на деяких ділянках важливу роль відіграють хімічні й біогенні процеси, а також антропогенні фактори.

Абразійні форми рельєфу – утворюються на абразійних берегах відповідно до морфології, геологічних і динамічних умов (абразійні форми рельєфу характерні для берегів північно-західної частини Чорного моря). На морських узбережжях найбільш поширені кліф і бенч.

Аквакультура – розведення корисних організмів у водному середовищі, зокрема марикультура (морська аквакультура) – вирощування корисних водоростей, молюсків, риба та інших організмів у морях, лагунах, лиманах, річкових естуаріях.

Акумулятивний берег – берег моря, що формується під впливом процесів накопичення морських наносів. При збільшенні маси наносів і площі поверхні акумулятивний берег є наростаючим, при розмиванні – відступаючим.

Антропогенні зміни акваторій – зміни гідрологічного, гідрохімічного та біологічного режимів акваторій, заподіяні діяльністю людини з позитивними й негативними наслідками.

Байпасінг – механічне або гідравлічне переміщення берегових наносів з одного боку підхідного каналу (порту) на інший із метою боротьби з його замуленням.

Берегова зона моря (в еколого-економічному розумінні) – район, розташований на стику суші й моря. У межах Б. З. найбільш виразно проявляються природно-екологічні й природно-господарські зв'язки суші й моря; саме цей район є областю найбільш активного, багатоцільового та багатопланового використання моря, яке тісно пов'язане з діяльністю на узбережжі.

Берегоукріплення – комплекс заходів щодо захисту морських берегів від руйнівної дії хвиль, течій, льодоходу та ін. Вибір заходів залежить від будови підводного схилу й пляжу, конфігурації й геологічної будови берега, гідрологічного режиму моря та ін. Найбільш ефективними й активними є берегові споруди, які, використовуючи енергію потоку з намивання наносів, сприяють утриманню, розширенню й стабілізації пляжів. Вони ефективно гасять енергію хвиль (піщані й галькові пляжі з бунами й підводними хвилеломами). Пасивні берегові споруди: хвилевідбійні стінки, берми або насипи з фігурних блоків, ступінчасті набережні зі збірних конструкцій; завдяки міцності своїх конструкцій механічно перешкоджають розмиванню.

Виняткова економічна зона – прилегла до територіального моря смуга відкритого моря шириною до 200 миль, у якій тільки прибережна держава має право встановлювати особливий правовий режим, передбачений Конвенцією ООН з морського права. Положення Конвенції, які стосуються в. е. з., є частиною «пакету» взаємообумовлених рішень з усіх інших питань міжнародного морського права. В.е.з. становить собою різновид зон функціональної юрисдикції прибережної держави в межах відкритого моря.

Використання морської берегової зони – діяльність, пов'язана з використанням природно-ресурсного потенціалу узбережжя й прибережних акваторій у межах берегової зони.

Взаємодія в контактній системі «суша–море» – загальна форма зв'язку процесів і явищ об'єктивної дійсності між сушею і морем. Взаємодія має місце між компонентами системи: економічними й екологічними, економічними й соціальними, соціальними й екологічними, і між усіма трьома спільно.

Внутрішні морські води: а) прибережні морські води, які є частиною державної території України, повністю підпорядковані суверенітету держави. Складаються з вод морських портів, заток, бухт, лиманів, історичних вод; а також всіх інших вод, розташованих згідно зі ст. 5 Конвенції про територіальне море та прилеглу зону, і ст. 8 Конвенції ООН із морського права, у бік берега від вихідних ліній. Від них відраховується ширина територіального моря; б) води портів України, обмежені лінією, що проходить через найбільш віддалені у бік моря точки гідротехнічних в інших озброєнь портів; в) води заток, бухт і лиманів, береги яких повністю належать Україні.

Внутрішнє море – море, береги якого розташовані в межах однієї держави; частина внутрішніх вод держави.

Відтворення природних ресурсів берегової зони моря – природне утворення природних ресурсів у береговій зоні моря, а також штучне підтримання їх на суспільно необхідному кількісному й якісному рівнях або отримання різними технологічними способами.

Гавань: 1) природно або штучно захищена від вітру, хвиль і течії прибережна частина водного простору для стоянки, ремонту й зимівлі суден; 2) частина акваторія порту для виробництва вантажо-пасажирських операцій.

Кордон берегової зони моря – 1) в геоморфологічному розумінні – верхня межа проходить кромкою Кліфу, нижня межа – де найбільші

штормові хвилі, властиві цьому району, створюють при найнижчому рівні моря придонні швидкості, достатні для сполучення і спрямованого переміщення наносів певного розміру або для розмиву корінного дна, що, відповідно до теорії хвильових процесів, відповідає глибині, яка дорівнює половині довжини хвилі у відкритому морі; 2) для ефективного управління господарською діяльністю в береговій зоні у світовій практиці існує ряд підходів до визначення її кордонів: а) за фізичними кордонами (вододілом видатків, крім континентального шельфу та ін.); б) за адміністративними кордонами; в) за юридично встановленими кордонами; г) за межами природних комплексів (межі прибережних водно-болотних угідь, ландшафтів тощо.).

Дампінг (захоронення відходів) – будь-яке навмисне видалення відходів або інших матеріалів із суден, літальних апаратів, платформ чи інших штучно споруджених у морі конструкцій.

Забруднення морського середовища – внесення людиною прямо, або опосередковано речовин, мікроорганізмів або енергії в морське середовище (включаючи гирлові області річок), яке призводить або може призвести до таких згубних наслідків, як шкода живим ресурсам і життю в морі, небезпека для здоров'я людини, створення перешкод для діяльності на морі, зокрема для рибальства та інших правомірних видів використання моря, зниження якості використовуваної морської води та погіршення умов відпочинку.

Зона національної юрисдикції – просторова сфера дії визнаних міжнародним правом за прибережною державою функціональних прав і прерогатив або обмеження функціональної юрисдикції як ресурсного, так і нересурсного змісту. До з. н. ю. відносяться прилеглі (санітарні, митні та інші) зони; континентальний шельф; рибальська зона; виняткова економічна зона.

Зона прибережна – частина акваторії, на яку впливає суша.

Зона приморська – територія, яка має вплив моря.

Зона екологічного ризику (в береговій зоні моря) – ділянки берегової зони, де антропогенна діяльність може створити небезпечні екологічні ситуації, наприклад, зсувні зони, підтоплення, зони підводного видобутку нафти на морському шельфі, небезпечні для танкерів, що переходять ділянки моря, де може статися аварія з розливом нафти та ін.

Зона економічна (морська) – встановлене в міжнародній практиці розмежування вод і дна Світового океану на просторі різної державної юрисдикції. Відрізняють територіальні води (від 3 до 12 миль), прилеглу зону (до 24 миль від внутрішніх вод) і 200-мильну економічну зону суверенного права прибережної держави на розвідку, розробку й збереження живих і мінеральних ресурсів і управління цими ресурсами.

Зонування в контактній системі «суша–море» – встановлення обмежень на використання ділянок і природних ресурсів суші та прилеглих морських акваторій у відповідність із класифікацією ділянок залежних від наявності тих чи інших природних ресурсів, їх цінності, інтенсивності та характеру використання. Критерієм віднесення ділянок контактної системи «суша–море» до того чи іншого типу використання є оцінка його ресурсів, отримана на основі картування узбережжя й прибережної зони відповідно до економіко-екологічної оцінки ресурсів, виходячи з природних можливостей конкретної ділянки, характеру використання прилеглих ділянок, потреб у дефіцитних ресурсах.

Кар'єр підводний – ділянка підводного берегового схилу, звідки піщано-черепашкова суміш вилучається систематично й у великій кількості в якості будівельного матеріалу.

Квота вилову – обсяг вилучення конкретних запасів або груп запасів морських живих ресурсів, що встановлюється прибережною державою з урахуванням екологічних, соціально-економічних, науково-технічних та інших необхідних даних для кожного судна протягом будь-якого періоду часу або для громадян будь-якої держави протягом певного періоду в межах 200-мильних риболовецьких зон, виняткових економічних зон.

Кліф – обрив, що утворюється під дією прибою. До підніжжя Кліфа прилягає абразійна тераса – бенч.

Комісія з меж континентального шельфу – орган, створення якого передбачено Конвенцією ООН із морського права з метою надання прибережним державам рекомендацій із питань, що стосуються встановлення зовнішніх меж їх континентального шельфу за межами 200 миль від берега.

Конвенція про захист Чорного моря від забруднення – прийнята на конференції з охорони Чорного моря в 1992 р., м. Бухарест (ратифікована всіма шістьма чорноморськими країнами в 1994 р. Відповідно до Конвенції, прийнято 3 Протоколи: Про захист морського середовища Чорного моря від забруднення з суші; Про співробітництво в галузі запобігання наслідкам забруднення вод Чорного моря нафтою та іншими шкідливими речовинами у випадку крайньої необхідності; Про захист Чорного моря від забруднення внаслідок скидів.

Контактна система «суша–море» (природно-господарська) – ієрархічна сукупність просторових структур суші та моря, що характеризується спадом активності взаємодії між компонентами у міру віддалення від берегової лінії в обидва боки. При цьому тип системи (економіко-екологічна, соціально-екологічна і тощо) залежить від виду взаємодії між її компонентами (див. «Взаємодія в контактній системі «суша–море»). Межі складових цієї системи контактної зони також визначаються цілою низкою чинників, зокрема: а) активністю екологічних процесів; б) концентрацією та інтенсивністю господарської діяльності, що пов'язана з освоєнням і використанням ресурсного потенціалу узбережжя й прилеглих морських акваторій; в) соціально-екологічними особливостями конкретного регіону.

Континентальний шельф – прибережної держави включає морське дно й надра підводних районів, що простягаються за межі його територіального моря протягом усього природного продовження

його сухопутної території до зовнішнього кордону підводної окраїни материка.

Моніторинг навколишнього природного середовища берегової зони моря – складова частина державного моніторингу навколишнього природного середовища; у межах берегової зони моря спостереження ведуться за станом наземних і морських екосистем; станом і режимом прибережних вод; станом забрудненості прибережних вод, серед них і в місцях водокористування населення; станом геологічного середовища; станом промислових об'єктів водної та навколоводної флори й фауни, включаючи токсикологічні й радіологічні спостереження; станом берегових ліній морів, лиманів та інших джерел, що мали зв'язок із морем; станом використання земель узбережжя; станом забруднення ґрунтів; станом берегових сховищ і складом відходів, що підлягають захороненню в прибережних водах; станом атмосфери над приморськими територіями й акваторією моря.

Освоєння берегової зони моря – одна з форм поширення продуктивних сил або включення в народне господарство приморських територій та (або) морських акваторій, що мають природний (незмінений) ландшафт.

Припустимий вилов живих ресурсів моря – загальний обсяг оптимального промислового вилучення рибних та інших живих ресурсів, що забезпечує їх збереження і відтворення.

Узбережжя (приморська берегова смуга) – континентальна складова частина берегової зони моря, суміжна з прибережною морською смугою; з господарською метою узбережжям вважається широка смуга суші, що охоплює населені пункти, транспортні шляхи, а також види господарства й промисловості, безпосередньо пов'язана з морем. Особливо поширений термін «узбережжя» (іноді, що неправильно, морське узбережжя) стосовно лікувально-рекреаційного районування приморських територій.

Підводний берегової схил – елемент прибережної морської смуги, що лежить нижче берега, у межах якого профіль дна, накопичення

наносів і інші форми рельєфу утворилися під впливом розвантаження енергії морських хвиль і берегових геодинамічних процесів; є об'єктом активної господарської діяльності.

Природні ресурси берегової зони моря – 1) сукупність всіх природних ресурсів, умов, явищ і процесів у береговій зоні, доступних для населення й господарського використання; до основних видів природних ресурсів берегової зони відносяться біологічні (наземні й наводні рослини й тварини, риби, водні безхребетні, морські ссавці, водні рослини), мінеральні ресурси надр і товщі морських вод; рекреаційні; гідрологічні, земельні ресурси; 2) всі природні об'єкти в частині літосфери, гідросфери та біосфери Землі, що обмежені береговою зоною, які використовуються або перспективні для використання в майбутньому для прямого й непрямого споживання, сприяють створенню матеріальних багатств, відтворенню трудових ресурсів, підтримці умов існування людства й підвищують якість життя.

Ресурси біологічні (берегової зони моря) – джерела й передумови отримання необхідних людям матеріальних і духовних благ, укладені в об'єктах живої природи берегової зони (промислові об'єкти, культурні рослини, мікроорганізми, які розкладають органічні речовини до мінерального стану тощо). Розрізняють рослинні ресурси, ресурси тваринного світу, генетичні.

Ресурси гідрологічні (берегової зони моря) – усі елементи гідросфери, які використовуються або можуть використовуватися в галузях народного господарства, включаючи прісну й морську воду, властивості й процеси.

Ресурси мінеральні (берегової зони моря) – всі придатні для вживання речові компоненти земної кори в межах берегової зони, включаючи ті, які знаходяться під морським дном (рудні й нерудні копалини, гідротермічні джерела тощо).

Ресурси рекреаційні (берегової зони моря) – частина природних ресурсів, що забезпечує відпочинок як засіб підтримки й відновлення працездатності і здоров'я людей (пляжі, морські акваторії, лимани, лікувальні озера, лікувальні грязі, підземні мінеральні води, мальовничі ландшафти та інші ділянки природи, мають оздоровче значення, кліматичні умови).

Ресурси екологічні – 1) сукупність середовище-утворювальних компонентів, що забезпечують екологічну рівновагу в біосфері та її компонентів; 2) тіла й сили природи, що забезпечують нормальне середовище для життя людини в соціально-біологічному сенсі. Сюди також входять практично всі екологічні або середовище-утворювальні компоненти природного середовища, що оточують людину.

Територіальні води – межа поширення суверенних прав прибережних держав на довколишні води; на III конференції ООН із морського права прийнято кордоном територіального моря вважати 12-мильну межу, де є виключне право прибережної держави споруджувати, дозволяти й регулювати створення, експлуатацію та використання штучних островів, установок і споруд з економічною метою.

Ділянки берегової зони моря, що вимагають особливого режиму природокористування – ділянки й природні об'єкти, що мають високу екологічну та соціально-економічну цінність як унікальні природні комплекси. До них відносять 1) території та акваторії природно-заповідного фонду; 2) курортні, лікувально-оздоровчі та рекреаційні зони; 3) ділянки з виключно високою біопродуктивністю, ділянки з природним місцем мешкання промислових видів риб і морських безхребетних; 4) ділянки, цінні для популяцій промислових видів живої природи, що знаходяться під загрозою зникнення.

Екологічна програма з Чорного моря (BSEP) – заснована у вересні 1993 р. при Глобальному фонді з навколишнього середовища. Програма має три головні завдання: зміцнювати й створювати регіональний

потенціал з метою управління екосистемою Чорного моря; розробляти і здійснювати відповідну політику й правову основу для оцінки, контролю та запобігання забрудненню й для збереження та розвитку біорізноманіття; сприяти залученню надійних інвестицій у навколишнє середовище.

Екологічний аудит (внутрішній і зовнішній) – нерегламентована перевірка чинного джерела екологічної небезпеки з точки зору дотримання вимог природоохоронного законодавства, забезпечення захисту навколишнього середовища, виробничої безпеки та висновку про потенційну небезпеку, включаючи оцінку екологічного ризику.

Екологічний ризик – ймовірність несприятливих наслідків для життя людини, природних (екологічних) систем, природних ресурсів у результаті випадкових, навмисних, поступових або катастрофічних змін природних умов, об'єктів і факторів; того чи іншого рішення в локальній, регіональній або глобальній експлуатації природних ресурсів або реалізації проектів перетворення природних систем і об'єктів. Виділяють фактори ризику різного характеру: техногенного, природного, економічного, соціального, політичного та іншого.

Економічний механізм регулювання природокористування в береговій зоні моря – сукупність методів і форм, інструментів і важелів впливу на формування та розвиток економічних відносин у сфері використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та відтворення природно-ресурсного потенціалу, забезпечення ресурсно-екологічної безпеки.

Економічні збитки в береговій зоні моря – втрати прибутків, додаткові витрати держави, морських і берегових природокористувачів, людей, у зв'язку з погіршенням кількісних і якісних параметрів природно-ресурсного потенціалу морів. Збиток морських і берегових природокористувачів включає збиток рибному господарству (збиток рибодобувним і рибопереробним підприємствам); збиток рекреації

внаслідок руйнування пляжів, рекреаційних територій, погіршення якості морської води, використовуваної з оздоровчою метою; збиток морському транспорту, пов'язаний із втратою портових територій при абразії берегів і погіршенні навігаційних шляхів; збиток промисловим, комунальним і іншим підприємствам у результаті берегоруйнівних процесів, погіршення якості морських вод.

Висновки та перспективи дослідження. Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок, що в цій роботі узагальнюється відома понятійно-категоріальна система, яка доповнюється новими поняттями й категоріями. Сформовані комплексні поняття є необхідними для розширення і поглиблення науково обґрунтованого тлумачення процесів та явищ у сфері морського природокористування та економіко-екологічної безпеки, зокрема стосовно специфічних сфер, зокрема, для використання журналістами в освітленні екологічної проблематики. Надалі можна здійснити моніторингове дослідження щодо коректності використання журналістами при висвітленні екологічної тематики термінології, що яку йшлося у дослідженні.

Література:

1. The Canadian encyclopedia [Електронний ресурс]. – [Режим доступу] : <http://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/zoning>.
2. В Одессе дома просто исчезают в провалах: фото ужасных оползней [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: https://24tv.ua/ru/v_odesse_doma_prosto_ischezajut_v_provalah_foto_uzhasnyh_opolznei_n955984.
3. В Санжейке произошел масштабный оползень [Електронний ресурс]. – [Режим доступу] : <https://dumskaya.net/news/v-sanzheyke-proizoshel-masshtabnyy-opolzen-foto-090671>.

4. Збірник законодавчих актів України про охорону навколишнього природного середовища (міжнародні) конвенції та угоди, інші правові акти. – Чернівці: Зелена Буковина, Том 5. – 1999. – 344 с.
5. Конституція України : офіц. текст. – Київ : КМ, 2013. – 96 с.
6. Концепция развития сферы морского и речного транспорта Украины на период 2010 года // Моряк. – 2004. – № 49 (7699).
7. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України / за ред. А. І. Сухорукова. – Київ : Національний інститут проблем міжнародної безпеки, 2003. – 64 с.
8. На пляже «Золотой берег» запретили отдыхать из-за падающей скалы [Електронний ресурс]. – [Режим доступа]: <http://culturemeter.od.ua/na-pljazhe-zolotoj-bereg-zapretili-otdyhat-iz-za-padajushhej-skaly-47752>.
9. Под Одессой произошел мощный оползень: туристы оказались в ловушке [Електронний ресурс]. – [Режим доступа] : <https://www.segodnya.ua/regions/odessa/pod-odessoj-proizoshel-moshchnyy-opolzen-turisty-okazalis-v-lovushke-1153331.html>.
10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил охорони внутрішніх морських вод і територіального моря від забруднення та засмічення» від 29 лютого 1996 р. № 269.
11. Про регулювання містобудівної діяльності [Електронний ресурс] : Закон України: Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – № 34. – ст. 343. – [Режим доступа] : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17>.
12. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Одеській області у 2016 році [Електронний ресурс]. – [Режим доступа] : https://menr.gov.ua/files/docs/Reg-report/Регональна_доповідь%20Одеська%20%202016.pdf.
13. Словарь международного морского права. – М. : Международные отношения, 1985. – 260 с.

14. Стан довкілля Чорного моря [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: <https://menr.gov.ua/files/docs/2report.compressed.pdf>.

УДК 351.797.3 : 502.33(477.7)

DOI 10.18524/2308-3255.2018.24.153395

**Понятійно-категоріальний апарат
в освіщенні екологічної проблематики в сфері морського
природопольовання**

Світлана Брошкова,

канд. економ. наук, доцент кафедри журналістики, реклами і
медіакомунікацій факультета журналістики, реклами і видавничого дела
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
e-mail: broshkova@sana.od.ua

Данна стаття присвячена проблемам діяльності людини, його інтересів, зв'язаних з реалізацією економічних, рекреаційних, культурних і інших змін в природній середі.

Усилення чутливості СМІ, дотримання етичних журналістських стандартів і коректної термінологічної бази в освіщенні екологічної проблематики є важливим для підвищення освіщеності населення в області збереження біорізноманітності, морського природопольовання і оточуючої природної середі в цілому.

Одною з ключових завдань є формування понятійно-категоріального апарату для використання журналістами в освіщенні екологічної проблематики. Сформовані комплексні поняття, потреба в яких є актуальною в лексиці журналіста, освіщаючого складні взаємозв'язки людини і природи, які породжують боротьбу за існування.

Ключові слова: берегова зона, природопольовання, берегоукріплення, морська берегова зона, зонінг, «суша-море».

**Conceptual categorical apparatus
in covering environmental issues in the field of marine environmental
management**

Svitlana Broshkova,

PhD (economics), Docent at Journalism, Advertising and Media Communication
chair Odessa I. I. Mechnikov National University

e-mail: broshkova@sana.od.ua

This article is devoted to the problems of human activity, its interests related to the implementation of economic, military, recreational, cultural and other changes in the natural environment.

Strengthening the sensitivity of the media, compliance with ethical journalistic standards and the correct terminological base in covering environmental issues is important for raising public awareness in the field of biodiversity conservation, marine environmental management and the environment as a whole.

One of the key tasks is the formation of a conceptual and categorical apparatus, for use by journalists in covering environmental issues. Formed complex concepts, the need for which is relevant in the journalist's lexicon, illuminating the complex relationship between man and nature, which give rise to the struggle for existence.

Keywords: coastal zone, beach strengthening, environmental management, sea coastal zone, zoning, «Land-sea».

References:

1. The Canadian encyclopedia (2018, November 16) [Electronic resource]. – [Retrieved from]: <http://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/zoning/> [In English].
2. In Odessa, houses just disappear in failures: photo of terrible landslides. (2018, April 20) [Electronic resource]. – [Retrieved from]: https://24tv.ua/en/v_odesse_doma_prosto_ischezajut_v_provalah_foto_uzhasnyh_opolznei_n955984 [In Ukrainian].
3. A large-scale landslide occurred in Sanzheyka (2018, October 2) [Electronic resource]. – [Retrieved from] : <https://dumskaya.net/news/v-sanzheyke-proizoshel-masshtabnyy-opolzen-foto-090671/> [In Russian].

4. Collection of legislative acts of Ukraine on environmental protection (international) conventions and agreements, other legal acts (1999), Volume 5. Chernivtsi: Green Bukovina, 344 p. [In Ukrainian].
5. The Constitution of Ukraine (2013): the official text. – Kyiv: KM. – 96 p. [In Ukrainian].
6. Concept of development of the sphere of sea and river transport of Ukraine for the period of 2010 (December 10, 2004) // Sailor. – № 49 (7699) [In English].
7. Methodological recommendations for assessing the level of economic security of Ukraine (2003) / Ed. A.I. Sukhorukov – Kyiv: National Institute for International Security Problems, 64 p. [In Ukrainian].
8. On the beach «Golden Shore» was forbidden to rest due to the falling rock. (2018, April 30) [Electronic resource]. – [Retrieved from]: <http://culturemeter.od.ua/na-pljazhe-zolotoj-bereg-zapretili-otdyhat-iz-zapadajushhej-skaly-47752/> [In Russian].
9. A massive landslide occurred in Odessa: tourists were trapped. (2018, June 6) [Electronic resource]. – [Retrieved from]: <https://www.segodnya.ua/regions/odessa/pod-odessoj-proizoshel-moshchnyy-opolzen-turisty-okazalis-v-lovushke-1153331.html> [In Russian].
10. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On Approval of the Rules for the Protection of Inland Marine and Territory Sea from Pollution and Pollution» (February 29, 1996), № 269 [In Ukrainian].
11. On Regulation of Urban Development Activities (2011) [Electronic resource] : The Law of Ukraine (Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (BD). – № 34. – Article 343. – [Retrieved from]: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17> [In Ukrainian].
12. Regional report on the state of the environment in the Odessa region in 2016 (2018, September 10). – [Electronic resource]. – [Retrieved from]: https://menr.gov.ua/files/docs/Reg.report/Regonal_Additional%20Odeska%20%202016.pdf [In Ukrainian].
13. Dictionary of International Maritime Law (1985). Moscow: International relations, 260 p. [In Russian].
14. Environmental status of the Black Sea. (2018, November 25) [Electronic resource]. – [Retrieved from]: <https://menr.gov.ua/files/docs/2report.compressed.pdf> [In Ukrainian].